

**Az adrenerg rendszer szerepe a könnymirigy vezetékrendszer folyadék
szekréciónjában**

Szarka Dóra

Ph.D. Tézis

Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola

Témavezető: Tóth-Molnár Edit, M.D., Ph.D.

Szegedi Tudományegyetem

Szemészeti Klinika

Szeged

2021.

AZ ÉRTEKEZÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ KÖZLEMÉNYEK

1. **Szarka D**, Elekes G, Berczeli O, Vizvári E, Szalay L, Ding C, Tálosi L, Tóth-Molnár E.
Alpha-Adrenergic Agonists Stimulate Fluid Secretion in Lacrimal Gland Ducts.
Invest Ophthalmol Vis Sci 2020 Dec 1;61(14):3. doi: 10.1167/iops.61.14.3.

Scimago: Q1/D1   **Impact factor: 3,46** (2019)

2. Berczeli O, **Szarka D**, Elekes G, Vizvári E, Szalay L, Almássy J, Tálosi L, Ding C, Tóth-Molnár E.
The regulatory role of vasoactive intestinal peptide in lacrimal gland ductal fluid secretion: A new piece of the puzzle in tear production.
Mol Vis. 2020 Dec 6;26:780-788. eCollection

Scimago: Q2   **Impact factor: 2,21** (2019)

1. BEVEZETÉS

A komplex felépítésű könnyfilm megfelelő mennyisége és összetétele kritikus az egészséges, ép szemfelszín szempontjából. Külső határfelületét a lipid réteg alkotja, amely a szemhéjakban elhelyezkedő holokrin típusú Meibom-mirigyek által termelt olajos fázis. A mucinok elsősorban a kötőhártya kehelysejtjeiben, kisebb részben a fő és járulékos könnymirigyekben termelődnek. A vizes réteget a fő és járulékos könnymirigyek termelik.

A könnytermelés túlnyomó része az exocrin, tubuloacináris felépítésű könnymirigyben történik, melyet nagyrészt három sejttípus, az acinus, a duktális és a myoepiteliális sejt alkot. Fő tömegét a piramis alakúak, polarizált acinus sejtek képezik (80%). Elektrolitot, vizet, proteint szekretálnak, ez az elsődleges szekrétum. A duktális sejtek a sejttömeg kb. 15%-át teszik ki. Az acinusokat alkotó sejtek funkcióját számtalan vizsgálat tanulmányozta, így ezen sejtekkel kapcsolatban jelentős mennyiségű információ áll rendelkezésre. Bár az acinusok a könnytermelés meghatározó struktúrái, ugyanakkor a duktuszok szekréción funkciója (az acinusok által termelt szekrétum módosítása) is régóta gyanított volt, bár ez -munkánk kezdetéig- kísérletesen nem volt bizonyított.

A duktuszokban történő folyadékszekréció kísérletes bizonyítása a laboratóriumunkban történt videomikroszkópos technikával. A közelmúltig e struktúrák működésének vizsgálatára nem álltak rendelkezésre kísérleti modellek. Az új izolálási metodikával viábilis duktusz szakaszok nyerhetőek, így lehetővé vált a könnymirigy duktális epitélium transzport rendszereinek vizsgálata és a reguláció tanulmányozása.

Ennek a modellnek a felhasználásával kutatócsoportunk több ion transzporter funkcionális aktivitását vizsgálta és azonosította a polarizált duktális sejtekben. Ezek a kísérletek megerősítették a Na^+ / H^+ -cserélő, a $\text{Cl}^- / \text{HCO}_3^-$ cserélő és a $\text{Na}^+ - \text{K}^+ - 2\text{Cl}^-$ kotranszporter 1 (NKCC1) funkcionális jelenlétét a nyúl könnymirigy-ductusz bazolaterális oldalán. A cisztás fibrózis transzmembrán konduktancia regulátor (CFTR) egér könnymirigyben való jelenlétét vizsgálva megállapítottuk, hogy a CFTR protein elsősorban a duktuszok apikális membránjában található meg. A vazoaktív intesztinális peptid receptor 1. típusa (VPAC1) elsősorban a duktális, míg a vazoaktív intesztinális peptid receptor 2. típusa (VPAC2) mind a duktális, mind az acinális sejtek bazolaterális membránján fejeződnek ki. A könnymirigy kutatásban először CFTR KO egértörzsön vizsgálta csoportunk a paraszimpatikus szabályozás hatását a duktális folyamatokra, illetve a CFTR szerepét a paraszimpatikus szekréción működésben. A carbachol- és VIP-indukálta folyadék szekréción kísérletek közvetlen funkcionális bizonyítékot szolgáltattak a paraszimpatikus szabályozás fontosságára.

Könnymirigyét szimpatikus, paraszimpatikus és szenzoros idegek hálózzák be, a szekréció szabályozása azonban jelenleg még nem kellően tisztázott. Kiemelten igaz ez az adrenerg rendszerre, amelynek a mirigy működésében betöltött funkciója kevésbé ismert, a dukális szekrécióban vitt szerepe pedig ismeretlen. A könnyelválasztás mechanizmusának és regulációjának vizsgálata, ezen keresztül pedig a száraz szem betegség patomechanizmusának feltárása új, specifikus terápiás lehetőségek kidolgozásához nyithatja meg az utat. A könnymirigy vezetékrendszer működésének részletesebb megismerése is hozzájárulhat a könnytermelés fiziológias és patológias folyamatainak megértéséhez, ezáltal elősegítheti a száraz szem betegségben szenvedők célzott terápiájának kifejlesztését.

Az utóbbi évek vizsgálati eredményeinek tükrében megdőlni látszik az a korábbi hipotézis, hogy az adrenerg rendszernek elsősorban a mirigy vérátáramlásának szabályozásában van szerepe. Korábbi irodalmi adatok azt mutatják, hogy a nitrogén-monoxid/ciklikus guanozin-monofoszfát (NO/cGMP) útvonal szerepet játszik az acinus sejtek phenylephrine indukált fehérje szekréciójában patkány könnymirigy esetében. Ezekben a kísérletekben az adrenerg stimuláció acináris sejtekre vagy egész könnymirigy darabokra gyakorolt hatását vizsgálták. Az adrenerg stimuláció hatása, valamint a folyamat háttérben álló intracelluláris mechanizmusok a könnymirigy duktuszok esetében teljesen ismeretlenek. Ugyanakkor az eddigi adatok azt sugallják, hogy az α -adrenerg hatásnak jelentős direkt szerepe lehet a könnymirigy dukális szekréció esetében is.

2. CÉLKITŰZÉSEK

1. Alapvető célunk volt annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy adrenerg stimuláció indukál-e folyadékszekréciót egér könnyimirigy duktusz szegmentumokban. Ebből a célból az α_1 -adrenerg agonista fenilefrin (10 μM , β -antagonista [1 μM] propranolol jelenlétében), a β -adrenerg agonista izoprenalin (100 μM , α -antagonista [10 μM] fentolamin jelenlétében), valamint a norepinefrin (10 μM) hatását vizsgáltuk videómikroszkópos módszerrel. Ez az utóbbi képes stimulálni mind az α -, mind a β -receptorokat.
2. Az α_1 adrenerg agonista fenilefrin meglehetősen nagy folyadékszekréciót indukált izolált egér könnyimirigy duktusz szegmensekben, azonban még nem feltérképezett, hogy az α_1 adrenerg agonisták milyen szignál-transzdukciós útvonalon keresztül aktiválják a könnyimirigy duktuszok folyadékszekrécióját. Korábbi irodalmi adatok azt mutatják, hogy a NO/cGMP útvonal szerepet játszik az acinus sejtek fenilefrin-indukált fehérje szekréciójában patkány könnyimirigy esetében, ezért további célul tűztük ki a fenilefrin-indukált duktális folyadékszekréció intracelluláris szignáltranszdukciós útvonalainak felderítését.

3. ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

3.1 Kísérleti állatok

A kísérletekhez FVB/N egereket használtunk. Az állatok 12-16 hetesek voltak, súlyuk 18-22 g. Mindkét nemet 1: 1 arányban alkalmaztuk az összes kísérlethez. Az egereket intraperitoneálisan ketaminnal (80 mg/kg) és xilazinnal (10 mg/kg) narkotizálták, és pentobarbitál túladagolással (100 mg/kg) eutanizálták, majd az exorbitális könnymirigyeket eltávolítottuk. Az összes állatkísérletet az ARVO Állatok Szemészeti Kutatásban történő felhasználásáról szóló irányelveinek betartásával végeztük. Az Európai Parlament 2010/63 / EU irányelvének megfelelő vizsgálati protokollt a Szegei Tudományegyetem Állattenyésztési Kutatóintézetének etikai bizottsága jóváhagyta.

3.2 Viabilis ductusz szegmentek izolálása

Az eltávolított könnymirigyet DMEM/F-12 tároló oldatba helyeztük 4 °C-on. Ezt követte a szövet enzimátikus emésztése kollagenáz tartalmú DMEM/F-12+BSA izoláló oldattal, 6-7 perces inkubációs idővel (37 °C, 5% CO₂, 95% O₂). Az emésztést követően 3x-i mosás következett DMEM/F-12 + BSA oldattal. Ezt követően a szövetet 30 percig pihentettük 4 °C-on. A mechanikus mikrodisszekcióval izolált intra-, és interlobuláris ductuszokat „overnight” inkubáltuk (37 °C, 5% CO₂, 95% O₂). Tenyésztő oldatként FBS és glutamin tartalmú McCoy médiumot használtunk.

3.3 Duktális szekréció vizsgálata videómikroszkópiával

Az inkubáció során izolált ductusz szakaszok két vége leforr. Miután a szekretált folyadék a zárt intraluminális térbe kerül, a ductusz térfogata nő. A volumen változás videomikroszkópos módszerrel detektálható, kiértékelő szoftver (Scion Image; Scion Corporation, Frederick, MD, USA) segítségével pedig kvantitálható. A kinyert adatokból meghatározható a szekréciós ráta, amely a luminális oldali endothel sejtmembrán felület 1 mm²-re által 1 perc alatt szekretált folyadék mennyiségéről ad információt.

3.4 Az intracelluláris Ca²⁺ szint [Ca²⁺]_i mérése

A ductuszokat Ca²⁺-szenzitív (FURA-2AM) festékkel inkubáltuk, majd Olympus IX71 típusú mikroszkóp és 40X-os nagyítású olaj-immersiós lencse segítségével tettük láthatóvá. Az [Ca²⁺]_i mérésénél az excitáció 380 nm-es és 340 nm-es fényel történt, a 380/340 - es emissziós arányt 510 nm-en detektáltuk.

3.5 Statisztikai analízis

A dukális folyadékszekréció mennyiségének meghatározásához vegyes ANOVA modellt használtunk. Az L-NAME, ODQ és a BMY-7378 gátló hatásának vizsgálatához az adatokat a luminális térfogat (LV) százalékos változásaként fejeztük ki (a kiindulási LV-t 1,0-nek tekintettük). Az adatok elemzéséhez SigmaPlot 12.5 (Systat Software Inc., San Jose, Kalifornia, USA) statisztikai szoftvert használtunk. A 0.05-nél kisebb p értéket tekintettük szignifikánsnak.

4. EREDMÉNYEK

4.1 Különböző adrenerg agonista hatásának vizsgálata izolált könnymirigy duktuszok folyadék szekréciójára

4.1.1 Noradrenalin

Az izolált duktusz szegmenseket videómikroszkóp segítségével vizsgáltuk. Adrenerg agonista noradrenalin, különböző koncentrációkban (5, 10 vagy 20 μM) stimuláltuk a könnymirigy duktuszokat és tanulmányoztuk a szekréciós választ, illetve a dózis-válasz összefüggést. A noradrenalin mind az α -, mind a β -adrenerg receptorokat stimulálja. A noradrenalin alkalmazása dózisfüggő, gyors folyadék szekréciós választ váltott ki. A leghatékonyabb koncentráció a 10 μM bizonyult.

4.1.2 Fenilefrin

Az α_1 -adrenerg agonista fenilefrin (10 μM) (β -antagonista [1 μM] propranolol jelenlétében) jelentős fluid szekréciót váltott ki. Noradrenalin (10 μM) hatására is jelentős fluid szekréciót detektáltunk. A fenilefrin és a noradrenalin-indukált duktális folyadék szekréció között nem volt kimutatható szignifikáns különbség ($p = 0,42$), a szekréció kinetikája is hasonlóan mutatkozott. Az alkalmazott koncentrációk közül (5, 10 vagy 20 μM) a 10 μM mutatkozott a leghatékonyabbnak.

Korábbi tanulmányok alapján tudjuk, hogy a könnymirigy acinus sejtjeiben jelen lévő α -adrenerg receptor altípus az α_{1D} , ezért megvizsgáltuk, hogy a fenilefrin-indukált folyadék szekréció eger könnymirigy duktusz szegmentekben α_{1D} -receptoron keresztül valósul-e meg. Az α_{1D} -adrenerg receptor gátló BMY-7378 hatását vizsgáltuk a fenilefrin stimulált duktális folyadékszékrecióra.

Az izolált duktuszokat 30 percig inkubáltuk a BMY-7378 különböző koncentrációival (1, 10, 100 és 200 μM), majd fenilefrint (10 μM) adtunk az α_{1D} receptor antagonistát tartalmazó perfuzátumhoz. BMY 7378 blokkolta a fenilefrin-indukálta folyadékszékreciót, bizonyítva az α_{1D} -adrenerg receptorok szerepét a megfigyelt szekréciós válaszban. A leghatékonyabb koncentráció 100 μM volt.

4.1.3 Izoprenalin

A β -adrenerg agonista izoprenalin (100 μ M) (α -antagonista [10 μ M] fentolamin jelenlétében) nem váltott ki detektálható szekretoros választ. Az alkalmazott koncentrációk a következők voltak 50, 100 vagy 200 μ M.

4.2 A fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekréció hátterében álló intracelluláris mechanizmusok vizsgálata

Korábbi irodalmi adatok azt támasztják alá, hogy a NO/cGMP útvonal szerepet játszik az acinus sejtek fenilefrin-indukált fehérje szekréciójában patkány könnymirigy esetében. A következő kísérletsorozatban az NO/cGMP rendszernek a fenilefrin-indukált duktális folyadékszekrécióban betöltött potenciális szerepét vizsgáltuk.

4.2.1 Az L-NAME, endoteliális nitrogén-oxid-szintáz (eNOS) gátló hatása a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekréciójára

A könnymirigy duktuszokat 30 percig előinkubáltuk az eNOS-gátló L-NAME oldat különböző koncentrációival (100 μ M, 1 mM, 10 mM), majd videomikroszkóp alatt vizsgáltuk a fenilefrint (10 μ M), illetve eNOS-gátlót tartalmazó oldat által kiváltott szekréciós hatást. A fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekréciót az L-NAME ugyan dózisfüggő módon csökkentette, azonban még a leghatékonyabb koncentráció (10 mM) alkalmazásával sem értünk el maximális gátló hatást ($p = 0,023$).

4.2.2 A guanilil-cikláz inhibitor (ODQ) hatása a phenylephrine által kiváltott duktális folyadék szekréciójára

A NO/cGMP út szerepének vizsgálatához a duktuszokat 30 percig előinkubáltuk különböző dózisú guanilil-cikláz inhibitor ODQ-val (0,1, 1, 10 vagy 100 μ M), majd videomikroszkóp alatt vizsgáltuk a fenilefrint (10 μ M) és ODQ-t tartalmazó oldat hatását. A guanilil-cikláz ODQ-val történő gátlása dózisfüggő módon csökkentette a fenilefrin által indukált folyadék szekréciót. A maximális gátlás 100 μ M ODQ koncentráció mellett következett be. Az ODQ hatása hasonló volt ahhoz, amelyet az L-NAME az előző kísérletekben produkált: csökkentette, de nem gátolta teljesen a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekrécióját ($p=0.0008$).

4.2.3 Fenilefrin által indukált Ca^{2+} szignál az izolált könnyemirigy duktusz szakaszokban

Míg az α_{1D} receptor blokkolása teljesen megszüntette a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekrécióját, az eNOS vagy a guanilil-cikláz gátlása jelentősen csökkentette, de nem tudta teljesen blokkolni. E jelenség hátterében feltételeztük, hogy az α_{1D} adrenerg receptor aktivás során bekövetkezett $[\text{Ca}^{2+}]_i$ emelkedés hozzájárulhatott a duktuszok folyadék szekréciójához. Ennek az elméletnek a vizsgálatához a következő kísérletsorozatban az $[\text{Ca}^{2+}]_i$ változását mértük a fenilefrin stimulációra adott válaszként. Ezekben a kísérletekben az alkalmazott fenilefrin koncentráció 10 μM volt, hasonlóan a folyadék szekréciós kísérleteihez.

Az α_1 -adrenerg receptorok fenilefrinnel történő stimulálása a duktális sejtek $[\text{Ca}^{2+}]_i$ szintjének kis mértékű, de statisztikailag szignifikáns növekedését eredményezte ($p = 0,012$). Ennek a növekedésnek a mértéke kisebb volt, mint a carbachol stimuláció során megfigyelt $[\text{Ca}^{2+}]_i$ emelkedés.

4.2.4 Az L-NAME és a Ca^{2+} -kelátor BAPTA-AM együttes alkalmazásának hatása a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekrécióra

A BMY-7378-al ellentétben az eNOS inhibitor L-NAME jelentősen csökkentette, de nem teljesen blokkolta a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekréciót. Az $[\text{Ca}^{2+}]_i$ változás potenciális szerepének tisztázására sejtp permeábilis Ca^{2+} kelátort alkalmaztunk (BAPTA-AM). Az izolált duktusz szakaszokat 20-30 percig inkubáltuk BAPTA-AM (10 μM), illetve L-NAME (10 mM) oldatban. A vizsgálathoz használt perfúziós oldat a fenilefrin és az L-NAME (10 mM) mellett tartalmazta a Ca^{2+} kelátort is (10 μM). Együttes alkalmazásuk teljesen blokkolta a fenilefrin által indukált folyadék szekréciót.

4.2.5 Az ODQ és a Ca^{2+} -kelátor BAPTA-AM együttes alkalmazásának hatása a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekrécióra

A fenilefrin által stimulált szekréciót ODQ és intracelluláris Ca^{2+} -kelátor BAPTA-AM együttes jelenlétében is tanulmányoztuk. Az izolált duktuszokat ODQ-val (100 μM) és BAPTA-AM-al (10 μM) inkubáltuk. A vizsgálathoz használt perfúziós oldat fenilefrin és az ODQ (100 μM) mellett tartalmazta a Ca^{2+} kelátort (10 μM) is. Együttes alkalmazásuk blokkolta a fenilefrin által indukált folyadék szekréciót: a lumen térfogat változása az alapértékhez képest nem szignifikáns.

5. MEGBESZÉLÉS

A könnyelválasztás az autonóm idegrendszer szabályozása alatt áll. A paraszimpatikus és szimpatikus idegrostok pozitív és negatív reguláló hatással kontrollálják a szekréción. Laboratóriumunk feltárta a paraszimpatikus stimuláció szerepét a dukális folyadék szekréción szabályozásában, korábbi tanulmányaink igazolták a carbachol és a VIP szekréción hatását izolált könnymirigy duktuszokon.

A paraszimpatikus beidegzés általánosan elfogadott, meghatározó szerepe mellett egyre több kísérletes bizonyíték áll rendelkezésre a szimpatikus idegrendszer könnymirigy működésére gyakorolt közvetlen hatásáról. Ugyanakkor ezek az eredmények acinus sejteken, egész könnymirigyen vagy mirigydarabokon végzett vizsgálatokból származnak.

Dolgozatomban bemutatásra került az adrenerg stimuláció szerepe a könnymirigy dukális folyadék szekréción szabályozásában. A noradrenalin, a szervezetben fiziológiásan előforduló adrenerg neurotranszmitter alkalmazása gyors és robusztus folyadék szekréción váltott ki az izolált duktusz szegmensekben. Figyelembe véve a megfigyelt intenzív választ, a szimpatikus stimulációnak funkcionálisabb jelentősége lehet, mint azt korábban hittük. A noradrenalin mind az α , mind a β adrenerg receptorokat stimulálja, így kísérleteink során tovább vizsgáltuk a megfigyelt szekréción válasz farmakológiai hátterét. Az α -adrenerg receptorok fenilefrinnel történő stimulálása a β -adrenerg blokkoló propranolol jelenlétében erőteljes dukális folyadék szekréción eredményezett, hasonlóan a noradrenalin alkalmazása során megfigyeltékhez. Ezzel szemben a β -adrenerg receptorok izoprenalinnal történő aktiválása α -adrenerg antagonistá fentolamin jelenlétében nem váltott ki folyadék szekréción. Eredményeink igazolni látszanak az α -adrenerg rendszernek a könnymirigy dukális folyadék szekréciónjában betöltött jelentős szerepét

Az α_1 -adrenerg receptorok három altípusát különböztetjük meg az α_{1A} , α_{1B} és α_{1D} altípusokat. A könnymirigy szövete egyaránt tartalmaz α_{1B} - és α_{1D} -adrenerg receptorokat. Az α_{1D} a domináns e két altípus közül, míg α_{1A} -adrenerg receptorok nem találhatóak a könnymirigyben. Az α_{1D} -adrenerg receptorok sejtfunkciónban betöltött szerepéről korlátozott ismereteink vannak, a receptor szubtípus szerepe és funkciónja a könnymirigy dukális epitél sejtek esetében nem ismert. Kísérleteink során a BMY-7378 szelektív α_{1D} receptor blokkoló teljesen megszüntette a fenilefrin által kiváltott dukális folyadék szekréción. Saját kísérleteink azt mutatják, hogy az egér könnymirigy duktuszok folyadék szekréciónjában az α -adrenerg hatásnak jelentős direkt szerepe lehet. Ez a hatás α_{1D} receptorokon keresztül iniciálódik. Az α_{1D} -adrenerg rendszer által stimulált dukális folyadék szekréción háttérben álló intracelluláris

mechanizmusok tisztázása érdekében kísérleteinkben az NO/cGMP útvonal szerepét vizsgáltuk. Az eNOS inhibitor L-NAME és a guanilil-cikláz inhibitor ODQ egyaránt csökkentette, de nem tudta teljesen blokkolni a fenilefrin által kiváltott dukális folyadék szekréciót. Ez az eredmény eltért a Hodges és mtsai által patkány könnymirigy acinus sejtek esetében talált eredményektől, ahol az L-NAME vagy az ODQ alkalmazása a fenilefrin által kiváltott fehérje szekréció teljes blokkolását eredményezte. Bár eredményeink igazolták, hogy a α_1 -adrenerg agonisták az NO/cGMP útvonalat használják, a részleges blokkolás hátterében egy további NO/cGMP útvonaltól független mechanizmus jelenlétét feltételeztük. Mivel az α -adrenerg stimuláció általában a Ca^{2+} jelátvitelhez kapcsolódik, a fenilefrin intracelluláris Ca^{2+} szintre gyakorolt hatását vizsgálták. A stimuláció az intracelluláris Ca^{2+} szint kismértékű emelkedését eredményezte. A megfigyelt Ca^{2+} szignalizáció szerepének meghatározásához további kísérletsorozatot végeztünk el, melyben Ca^{2+} kelátképző BAPTA-AM-t alkalmaztunk. BAPTA-AM jelenlétében az L-NAME, illetve az ODQ teljesen blokkolta a fenilefrin által kiváltott dukális folyadék szekréciót, rámutatva az NO/cGMP útvonal-független Ca^{2+} jelátviteli mechanizmus szerepére.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Összegzésként elmondható, hogy eredményeink számos új információval szolgálnak a könnyimirigy duktális rendszerének adrenerg szabályozásával kapcsolatban. Eredmények azt támasztják alá, hogy a szimpatikus regulációnak közvetlen szerepe van a könnyimirigy duktális folyadék szekréciójának szabályozásában.

Az alfa-adrenerg stimuláció jelentős folyadék szekréciót indukált az izolált egér duktusz szakaszokon, míg béta adrenerg hatásra nem keletkezett detektálható szekréciós effektus. Ez az eredmény arra utal, A fenilefrin-indukált folyadék szekréció egér könnyimirigy duktusz szegmentekben α_{1D} -receptor keresztül valósul meg. A BMY 7378 blokkolta a fenilefrin-indukálta folyadékszékreciót, az eNOS és a guanilil-cikláz inhibitor csökkentette, de nem teljesen blokkolta azt, igazolva ezzel az NO/cGMP útvonal döntő, de nem egyedüli szerepét a jelátvitelben. Kísérleteink rávilágítottak egy, a NO/cGMP útvonaltól független Ca^{2+} jelátviteli mechanizmusra is a duktális folyadék szekréció esetében.

Az értekezésben a könnyimirigy duktuszok funkciójával kapcsolatban igazolt új eredmények a következők:

- 1. Eredményeink igazolták a szimpatikus idegrendszer szerepét a duktális folyadék szekréció szabályozásában**
- 2. Az α -adrenerg stimuláció rapid folyadék szekréciós választ váltott ki az izolált egér könnyimirigy duktusz szegmensekben**
- 3. A β -adrenerg receptorok aktiválása nem eredményezett kimutatható szekréciós hatást**
- 4. A szelektív α_{1D} receptor blokkoló BMY-7378 (100 μ M) teljesen megszüntette a fenilefrin által kiváltott duktális folyadék szekréciót, bizonyítva az α_{1D} -adrenerg receptorok szerepét a megfigyelt szekréciós válaszban**
- 5. Az e-NOS inhibitor L-NAME (10 mM) és a guanilil-cikláz inhibitor ODQ (100 μ M) csökkentette, de nem teljesen szüntette meg a fenilefrin-indukált folyadék szekréciót, amely az NO/cGMP útvonal jelentős, de nem kizárólagos szerepét igazolta**
- 6. Az intracelluláris Ca^{2+} szint fenilefrin-indukált emelkedésének kisebb, de szignifikáns szerepe van az α -adrenerg stimuláció duktális folyadékszékrecióra gyakorolt hatásában.**

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Elsősorban köszönettel tartozom témavezetőmnek **Dr. Tóth-Molnár Editnek** a Szemészeti Klinika tanszékvezetőjének a támogatásáért és iránymutatásáért. Rengeteget tanultam Tőled mind szakmailag, mind emberileg!

Hálás vagyok **Prof. dr. Varró Andrásnak**, a Farmakológiai és Farmakoterápiai Intézet korábbi tanszékvezetőjének, **Prof. dr. Hegyi Péternek** és **Dr. Venglovecz Viktóriának**, akik lehetőséget biztosítottak kutatómunkám elvégzéséhez a laboratóriumukban.

Továbbá szeretném megköszönni kollégáimnak és barátaimnak, **Elekes Grétának**, **Dr. Berczeli Orsolyának**, **Dr. Vizvári Eszternek** és a Gasztroenterológiai Multidiszciplináris Kutatócsoport tagjainak a közös emlékeket.

Végül, de nem utolsó sorban szeretnék köszönetet mondani családomnak és barátaimnak különösen **dr. Szarka Ádámnak**, **Smaniotta Nikoletta Noéminek** a türelmükért és a tanulmányaim során nyújtott támogatásukért. Köszönöm, hogy mellettem álltok!